

Lutki

za kubłarki a kubłarjow

2023 | 2

Džđe namakam serbske džěćace spěwy za žłobik a pěstowarnju

Za tym drje je so hižo kóždy kubłarka, kóždy kublar někotry raz praša/-a. Tak tež kubłarki z kubłanišćow w Njebjelčicach, Pančicach-Kukowje, Radworju, Ralbicach a Wotrowje, kotrež běchu w februaru na zetkanje k fachowej wuměnje přichwatali, na kotrež bě Rěčny centrum WITAJ do Smjerdžečan žłobika, wotnožki Ralbičan pěstowarnje w nošerstwje Serbskeho šulskeho towarstwa, prosyl.

Wotmołwa na prašenje je wobšěrniša hač je w tutym wudaću časopisa Lutkow městna.

Tohodla chcemy přehlad poskitkow serbskeje hudźby, literatury, widejow a digitalnych poskitkow w přichodnych číslach dale wjesć. Započinamy tule ze zestawu zběrkow spěwow za (mjeńše) džěći: ze spěwnikami, w knihach wozjewjenymi spěwami a hudźbnymi CDjemi.

Knihy a CDje móžeće sej skazać w Smolerjec kniharni (Sukelnska dróha 27 w Budyšinje, online pod www.domowina-verlag.de) abo w Serbskej kulturnej informaciji (Póstowe naměsto 2 w Budyšinje abo online pod shop.sorben.com).

Spěwniki

Kikerahi, biło je tři
bohaće ilustrowany spěwnik ze 120 džěćacymi spěwami k temam přiroda, swójba, nałožki, powołanja – z krótkimi přeložkami wobsahow do němčiny

Ptače čínki
spěwničk z wobšěrny m ptačokwasnym spěwom Marhaty Cyžec-Korjeńkoweje, z wobrazami k wumolowanju a němskorěčnej basnju

Kolebawki, kolenawki
nimo basnjow a hrónčkow spěwy wot Jana Pawoła Nagela ze spěwajomnymi přeložkami do němčiny

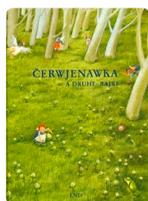
Što radosć rjeńšu dawa
ludowe spěwy, džěćace spěwy, kanony a reje

Spěwajće, so radujće
džěćace spěwy za swjedženje a nałožki přez cyte lěto

Kolsy, kolsy konika
džěćace spěwy

Čerwjewawka a druhe bajki
Grimmowe bajki ze spěwami Marije R. Šołćineje

Knihi, kotrež woprijeja CD resp. awdija z hudźbu

Marka, Janko, pótaj won
kniha z powědkami a spěwami
Marhaty Cyžec-Korjeńkoweje
(kniha + CD)

Zhubjena kniha mudrosće
kniha z powědku a spěwami
Sabiny Žuroweje
(kniha + CD / QR-code)

Swět wokoło nas
kniha za słuchopisak BOOKii,
ze 17 džěćacymi spěwami

CDje z hudźbu za džěći

Kikerahi, biło je tři
serbske džěćace spěwy ze
spěwnika »Kikerahi«

Kikerahi 2
serbske džěćace spěwy ze
spěwnika »Kikerahi«

Woheń a woda
džěćace spěwy a balady Mar-
haty Cyžec-Korjeńkoweje

Bohu swjećene lěto
cyklus nabožnych spěwow
Měrćina Weclicha za džěći

Radosz z nami je
spěwy za džěći wot Jana
Bulanka

Čerwjenawka a druhe bajki
słuchokniha z Grimmowymi
bajkami a spěwami Marije R.
Šoćineje

Knjecz Mróz a knjeni Zyma
słuchohra ze spěwami za džěći
wot Marhaty Cyžec-
Korjeńkoweje

Swět za durjemi
słuchohra za swójbu ze
spěwami Paula Wiebe

Mała Sněžanka (1–3)
słuchohry z hudźbu a spěwami
Měrćina Weclicha

Zaběra k temje »ryby«

Wjetšinu rybjacych mjenow drje džěci znać njebudu, wšako so nam dorosćenym tež hinak njeńdže. Jedna ryba wupada tola kaž druha – abo tola nic? Za scěhowace zwučowanje pak njesu mjena rybow wažne, ale jich wšelakorosć. Hdyž sej džěci ruby dokładnišo wohladaja, budu spěšnje wulke rozdžěle zwěšćić – a zawěšće wot rybow fascinowane! Kaž připódla so džěci řečnje wukmanja, dokładnje hladaja, přirunuja a kategorije wutworja.

Přihot

Kopěrujće paslenku z rybami (Lutki 2-2023, str. 9) na A4. Napasłće zhromadnje z džěćimi wudžensku hru. Wumolujće ryby (přir. fota w »Zwěřjata. Přewodnik po přirodže«, str. 237 sc.) a wotpadki. Zlěpće łopjeno na tošči papjerc, wutřihajće wšitke džěle a přičińće při kóždym běrowowu spinku z metala.

- Doporučamy, na zadni bok wutřihanych rybow wotpowědne mjeno resp. pomjenowanje napisać.
- Jeli nimaće hižo w pěstowarni z wudženskeje hry hotowu wudu, móžeće sej z kiješka, šnórki a magneta sami tajku napaslić.

Zazběh

Čitajće džěćom stawiznu »Póšta w bleši w Klóšterskej wodže« (Lutki str. 1–7).

- Što sej džěci mysla, čehodla so wódny muž mjerza, hdyž so jeho rěka abo jeho hat zanjerodža?
- Čehodla njesmědža so wotpadki do rěkow mjetać?
- »Štož ryby jědža, jěmy tež my.« Tute wuprajenje hodži so derje zwobraznić. Wzmiće sej Witka, wobrazk plastoweje bleše a jednu rybu, na př. šćuku. Nětko powědajće:
 - »Witko čisnje prózdnu plastikowu blešu do rěki.
 - Wulka šćuka płuwa w rěce a šlapnje tutu blešu. Haps!« (připińće ze spinku blešu při rybje)
 - »Plasta je w žołdku ryby. Witko sej šćuku popadnje, ju praži a zjě.« (tykńće rybu pod T-shirt Witka)
 - »Tak je so bleša zaso k wobsedźerjej wróćila.«
- Kotre ryby su w našich rěkach, hatach a jězorach žiwe (domoródne ryby)? Kotre w morju, oceanje?
- wutřihane ryby přirjadować:
 - słódkowódne ryby** (hlej Lutki, str. 9):
 - pstruha (Forelle)
 - karp (Karpfen)
 - šćuka (Hecht)

- sum (Wels)
- wuhor (Aal) → Njesmě so wudzić, dokelž je sylnje wohroženy!

mórske ryby:

- losos (Lachs)
- jerij, wobchadnje harjenk (Hering)
- sardina (Sardine)
- tunjak (Thunfisch)
- makrela (Makrele)

- Štó z džěći jě rady rybjaće štabiki? Štó wě, kotra ryba w nich tći?

Je to spóznać?

praji so »Alaska-Seelachs«, tute mjeno je sej rybjaća industrij a wumysliła, prawe mjeno je »Pazifischer Pollack«

- Kotre ryby móžemy sej jako domjace zwěrjo w akwariju dźeržeć?

słódkowódne akwarijowe ryby

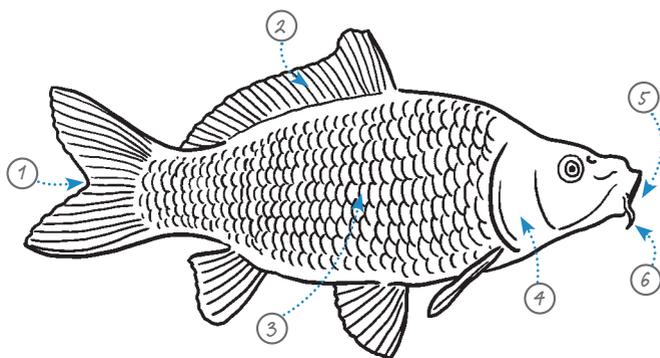
- złota rybička (Goldfisch)
- guppy (Guppy)
- pancerowy sum (Panzerwels) - »rjedži« akwarij

mórske akwarijowe ryby

- paletowa doktorska ryba (Paletten-Doktorfisch) - »Dori«
- anemonowa ryba (Falscher Clownfisch) - »Nemo«

»Moja ryba« - kóžda ryba tróšku hinaša

Hdyž sej džewjeć rybow na str. 6-7 wjetše skopěrujeće, maće zhromadnje z pstruhu, karpom, šćuku, sumom a wuhorjom 14 wšelakich družinow.

- 1 wopuš (Schwanz)
- 2 chribjetne pjerico (Rückenflosse)
- 3 šupizny (Schuppen)
- 4 žabra (Kiemen)
- 5 klama (Maul)
- 6 bartowe nitki (Bartel, Bartfaden)

Kóžde džěčo sej jednu rybu wupyta a sej ju dokładnje wobhlada. Nětko spyta jeje wosebitosće wopisować, na př.: »Moja ryba ma ...

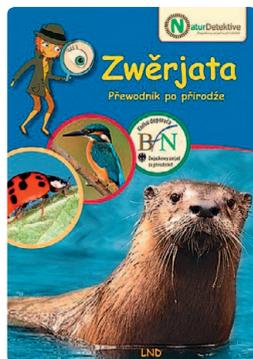
- ... šěroku klamu/tołstej hubje (Lippen)/klamu, kotraž wupada kaž pysk kački/mału brodu/při klamje dołhej brodowej nitce.
- ... třірóžkatu wopuš/šěroku wopuš/džěłenu wopuš.
- ... krótku/dothu/wulku/mału pjericu (Flosse) na chribjeće.
- ... kulojtu/kónčkojtu hłowu.
- ... šupizny/hładku kožu/dypki na koži.
- ... wupada kaž had/waka.«

wuhor
žórto: Scandinavian Fishing Yearbook/WWF

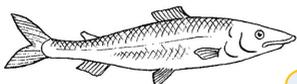
Hišće dokładnišo hodži so ryba wopisować, hdyž su jeje barby znate.

- *pstruha*: bruna do slěborna z čerwjenyimi dypkami
- *karp*: bruno-zeleny
- *ščuka*: nazeleń módra ze swětliším mustrom
- *sum*: šěro-bruny
- *wuhor*: čorny, oliwozeleny a nažołć

Wobrazy a dalše informacije k pstruze, karpej, šćuce a sumej namakaće w »Zwěryjata. Přewodnik po přirodže« (LND), 14,90 €.

Huchen (Donaulachs) – dunajski łosos

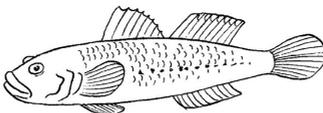
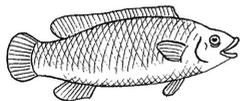

Seewolf – zubatka

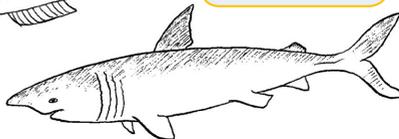

(Mühl) Groppe – (młynska) gropa

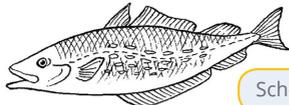
Lippfisch/Klippenbarsch – pjersk

Haifisch – žrawc

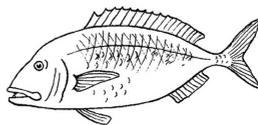
Schellfisch – łupač

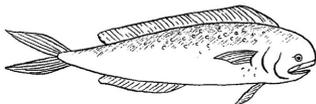
Dorsch/ Kabeljau –
dorš/kabeljau

Dorade/Goldbrasse – žltobroj

Goldmakrele – makrela

→ Rjane předšulske zwučowanje »Witko wobkedžbuje rybički« je na str. 30 w »Mój pisany předšulski zešiwk« (RCW), 1,50 €. Při tym maja džěci ke kóždej rybje přislušacy sćin namakać.

Wudźimy z wódnym mužom

Móžeće z džěcimi zhromadnje kartonk (za črije) wudebić: na př. wotnutřka módry namolować a wotwonka ryby a wódnego muža nalěpić (hlej Lutki, str. 8).

- 1. warianta:** Kóždy džěčo smě jónu rybu abo druhi objekt popadnyc a jón potom pomjenować, na př.: »Mam pstruhu« abo: »Sym blešu popadnyła«.
- 2. warianta:** Štó nałóji najwjace rybow – Připińće při kartkach wšelake ličby, na př. sum 5 dypkow, karp 4 dypki, šćuka 3 dypki, pstruha 2 dypkaj a kóždy objekt 1 dypk. Za wuhorja pak syda 0 dypkow, dokelž je to wohrožena ryba a njesmě so łójić
- 3. warianta:** Štó wučehnje najwjace wotpadkow – Nětko dóstanu wotpadki wyšu hódnotu: bleša 5 dypkow, tyzka 4 dypki, kweči 3 dypki, karton 2 dypkaj, papjerka 1 dypk a wšitke ryby 0 dypkow.

Na kóncu 2. a 3. warianty so wuhódnoći, štó najwjace dypkow ma. W tutym zwisku móžeće so džěci prašeć, hač wědža, čehodla maja ryby wšelake hódnoty? To zaleži wězo na wahach, sum je najćeši a pstruha najlósša. Z pomocu lineala abo šmigi móžeće džěcom zwobraznić, kotru maksimalnu wulkosć ryby docpěja.

Jeli chceće hru z wjetšej skupinu hrać, je lěpje, zo zhotowiće dwójnu abo trójnu ličbu kartkow. Wězo móžeće hru tež z dalšimi rybami, móřskimi zwěrjatami abo wotpadkami rozšěrić (hlej k tomu wotpowědne strony w knihomaj »Mój wulki wobrazowy słownik – Zwěrjata« a »Mój wulki wobrazowy słownik – Mój swět«). Móžno tež je, zo wužiwaće (čiste) plastowe wotpadki, kotrež su džěci wotdoma sobu přinjesli. Tute móžeće jako »prawy« njerjad za hru wužić. Tak dóstanu džěci začuće za to, kelko plasty nas wšědnje wobdawa.

